

ŞAHABEDDİN UZUNKAYA: SEYİD VAKKAS ROMANI*

*Hatem TÜRK***

ÖZ

Tarihi romanlar, konularını geçmişten alarak gelecek nesillere birtakım iletiler sunmayı amaçlar. Bu, insanların kendini iyi hissetmesine ve aidiyet duygusu geliştirmesine yardımcı olur. Gazeteci ve yazar Şahabeddin Uzunkaya, uzun süre ulusal basının önemli kademelerinde bulunmuş, Türk siyaset, kültür ve edebiyatının üst düzey isimleriyle birlikte çalışmıştır. Cumhuriyet gazetesinin Karadeniz temsilciliğini de yapan Şahabeddin Uzunkaya, Giresun ve Samsun basını için de önemli bir isim olmuştur. Giresun'da yarım asır gazetecilik yapan Uzunkaya'nın ayrıca dört romanı vardır. Popüler romanlarının yanında Seyid Vakkas romanı Giresun tarihine ışık tuttuğu gibi şehrin manevi mimarlarını da kurgusal çerçevede ele almaktadır. Bu çalışmada kısaca roman ve tarih ilişkisi üzerinde durulmuştur. Şahabeddin Uzunkaya'nın kısa biyografisi verildikten sonra kitabın tanıtımı yapılmıştır. Romanın olay örgüsü, zaman, mekân, anlatıcı, şahıslar gibi unsurları ayrı ayrı ele alınmıştır. Sonuç bölümüyle genel bir değerlendirme yapılmıştır. Romandaki olayların ya da kişilerin tarihi bilgilerle karşılaştırılması, dipnotlarla yapılmaya çalışılmıştır. Gazeteci dili ve dikkatıyla oluşturulan bu tarihi romanın halk anlatılarından beslenerek yazıldığı anlaşılmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Roman, tarih, Şahabeddin Uzunkaya, Seyid Vakkas.

SHAHABEDDIN UZUNKAYA AND HIS NOVEL *SEYİD VAKKAS*

ABSTRACT

Historical novels, exploring past events, intend to convey certain messages to the future generations. This provides a sense of security and helps people develop a sense of belonging. The Journalist and writer Shahabeddin Uzunkaya worked with various significant Turkish political, cultural, and literary circles. Uzunkaya, who also served as Cumhuriyet Newspaper's Black Sea regional correspondent, had earned himself a sound reputation regarding the media sector in Samsun and Giresun as well. In addition to his fifty-year career in Giresun journalism, he penned four novels. One of his novels, *Seyid Vakkas*, which sheds light on Giresun's history, deals with the spiritual figures of the city within a fictional framework. This study briefly relates on the relationship between the novel and history. After some biographical details, the study analyses the novel *Seyid Vakkas* with reference to plot, temporal and spatial setting of the novel, the narrator, and

* *Gönderim tarihi: 21. 03. 2018, Kabul tarihi: 18.04.2018.*

** Giresun Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, GİRESUN. hatemmturkk@gmail.com ORCID:0000-0002-6102-9865

characters. The events and characters in the novel are compared/contrasted with the historical facts mostly in the footnotes. It is concluded that this historical novel which was constructed with the language, tone and concerns of a journalist was written based on the folk stories.

Keywords: Novel, history, Şahabeddin Uzunkaya, Seyid Vakkas

Giriş: Roman ve Tarih

Roman, doğduğu Batı’da daha çok konuşulan bir tür olmuştur. E. M. Forster, “Romanın kapladığı alanın iki yanı gitgide yükselen iki sıradağ ile sınırlıdır. (bunlar birbirine karşıt olan Şiir ve Tarih sıradağlarıdır), üçüncü yanı ise denize çevrilidir-Moby Dick’e geldiğimizde karşımıza çıkacak olan deniz” (Forster 2001: 43) derken türün şiirle insan duygusu; denizle macera ve arayış; tarihle de yaşantı ile olan ilgisine işaret ediyor olmalıdır. Milan Kundera da romanın modern çağın kurucu unsurlarından olduğunu söyleyerek “insan”da ne varsa romanın onu gösterdiğini ifade eder: “Roman, varoluşun farklı görünüşlerini kendi tarzında, kendine özgü mantıkla bir bir keşfetmiştir: Cervantes’in çağdaşlarıyla birlikte kendine macera nedir diye sormuş; Samuel Richardson’la, ‘iç dünyada olan bitenleri’ incelemeye, duyguların gizli hayatını ortaya dökmeye başlamış; Balzac’la insanın tarihe kök salmasını keşfetmiş; Flaubert’le o zamana kadar günlük hayat için igcognita olan terra’yı (meçhul ülke) keşfe çıkmış[...]” (Kundera 2002: 17). Modern yaşamı simgeleyen romanın insan geçmişiyile bağlantısını sağlaması da başka bir özelliğidir. Charles Plisnier, tarihsel romanın insana “ölmek ve dövmek zevkini” (Plisnier 2003: 102) verdiğini söyler. Bu, insanoğlunun yaşamak ve kendini iyi hissetmek için geçmişten güç almak duygusunun bir sonucudur. Joseph Conrad, “Romancı ise yeryüzünde insanların kurduğu krallığın içinde yer alan insanın yaşadığı bütün maceraların tarihçisidir” (Stevick 2004: 34) diyerek dünyada krallık kuran insanoğlunun içinde romancının kendi krallığına işaret eder. Sürekli gelecek için çabalayan insanın içinde romancının geçmişle ilgilenmesini de gelecek kaygısına bağlamak yerinde olabilir. Romanın geçmiş zamana müracaat etmesiyle ilgili Sadık Kemal Tural da “Üç boyutlu bir zaman içinde yaşayan insanın, geçmişin dünyasında kendine benzerler ve kendisiyle çatışanları bularak, benlik, kimlik ve kişiliğini yeniden inşa etmesi daha kolay olabilir” (Tural 1993: 73) demektedir. İstanbul ve Ankara’da en üst düzey basın organlarında yer alıp memleketi Giresun’da da uzun yıllar bu alanda çalışan Şahabeddin Uzunkaya, Giresun’un Türkleşmesi süreciyle ilgili bir roman yazmış ve başta kendi gazetesi ve şehrin diğer önemli yayın organı olan Yeşilgiresun’da tefrika etmiştir. Daha sonra kitap olarak da yayınlanan roman, Giresun’un manevi mimarlarını söz konusu etmekte, şehir tarihine kurgusal da olsa ışık tutmaktadır.

Şahabeddin Uzunkaya

Basın Şeref Kartı sahibi Gazeteci-Yazar Şahabeddin Uzunkaya, 10 Temmuz 1335 / 10 Temmuz 1919'da Giresun'da doğdu. Babası Giresun'da iyi tanınan çeşitli sanat eserleri ile takdir toplayan ve Giresun'un birçok eski camisinde hat eserleri bulunan İsmail Uzunkaya'dır. Şahabeddin Uzunkaya, ilk ve ortaokulu Giresun'da, liseyi İstanbul'da bitirdi. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne kaydoldu. İlk yazıları Giresun'da 1936 - 1937 yıllarında Yeşilgiresun ve Akgün gazetelerinde çıktı. İstanbul'da Hukuk Fakültesi'nde okurken 1940'ta günlük Hakikat gazetesine fıkra yazarı olarak girdi, daha sonra mizahî sütununu Vatan gazetesine taşıdı. 1941-1942 yıllarında İstanbul'da günlük çıkan İstiklal gazetesinin ve Yürüyüş mecmuasının sahibi oldu. İstiklal gazetesinde çıkan küçük hikâyeleri beğeni kazandı. Hüseyin Rahmi Gürpınar, Halid Ziya Uşaklıgil, Refik Halid Karay ve Necip Fazıl Kısakürek gibi edebiyatçılarla yaptığı "Milli Tiyatro" konulu röportajlar, anketler büyük ilgi topladı. Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın etkisi altında kalarak yazdığı, "Evlenecek Kız Aranıyor"¹ adlı ilk romanını 1943'te İstanbul'da Hüseyin Rahmi'ye ithaf ederek yayımladı. Ankara'da Ulus, İstanbul'da Tanin, Son Havadis, Tercüman ve Son Telgraf gazeteleri ile Serveti-i Fünûn, Akbaba ve Karikatür gibi dergilerde çeşitli yazıları çıktı. 1944'te ikinci romanı "Aşk Çılgınlıkları"² Ankara'da basıldı. Giresun Halkevi çalışmalarında yer alıp (Özkaya: 2018: 64) yayın organı olan Aksu'da yazılar yazdı.³ Askerliğini Adana'da yaptı. 1946'da Giresun'da çıkardığı Çenebaz adlı mizah gazetesiyse Giresun yayın hayatına renk kattı. 1947'de Giresun'da Gündüz gazetesini kurdu. Gündüz gazetesini kendi adı ile 50 yılı aşan bir süre yayın hayatında kaldı. Ayrıca Giresun ve Demokrasi gazetelerini de Giresun'da kısa bir süre yaşatabildi.

Samsun'da ilk günlük gazeteyi Demokrasi adıyla 1949 yılında çıkardıktan sonra 1949-1950 yıllarında Cumhuriyet gazetesinin Karadeniz bölge temsilcisi oldu. Cumhuriyet gazetesini adına İsmet İnönü ve Celal Bayar başta olmak üzere siyasi parti liderlerinin yurt gezilerini izledi. 1953'te üçüncü romanı "Namus Pazarı"⁴ni Giresun'da Gündüz matbaasında bastırdı. Son romanını Giresun'un tarihi kişiliği olan Seyid Vakkas'tan esinlenerek, Giresun tarihine de ışık tutmak amacıyla "Seyid Vakkas" adıyla yayımladı. 1959'da evlenen yazarın Gündüz ve Ufuk adlı iki çocuğu olmuştur. Şahabeddin Uzunkaya, 5 Eylül 2000'de İstanbul'da vefat etti. Kabri Giresun'daki aile mezarlığındadır.

¹ Şahabeddin Uzunkaya, *Evlenecek Kız Aranıyor*, Arif Bolat Kitabevi, İstanbul 1943.

² Şahabeddin Uzunkaya, *Aşk Çılgınlıkları*, Berkalp Kitabevi, Ankara 1944.

³ Şahabeddin Uzunkaya, "Bir Temmuz", *Aksu*, C: 4, S: 40 (1 Temmuz 1946), s. 1; "Sokak", *Aksu*, C: 2, S: 17 (1 Şubat 1940), s. 20-21; "Fikir Kıvrımları", *Aksu*, C: 3, S: 31 (Şubat 1942), s. 27.

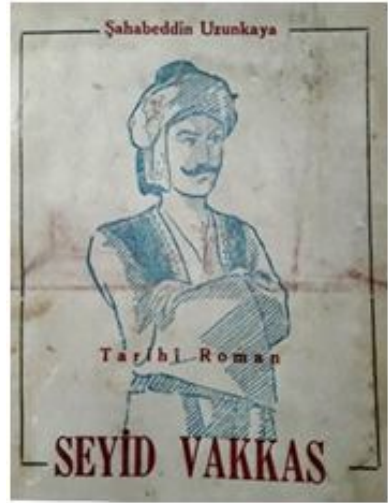
⁴ Şahabeddin Uzunkaya, *Namus Pazarı*, Gündüz Matbaası, Giresun 1953.

Roman⁵

Kalın beyaz kartondan yapılmış dış kapaktan sonra iç kapakta yazarın romana dair bir notu vardır:

“Giresun’un Türk idaresine sulhen geçişinde ‘Seyid Vakkas’ın büyük rolü olduğu ve Çarşı Kilisesinde Pontuslu Rumlar tarafından yaralanarak, bu gün türbesinin bulunduğu yerde şehit düştüğü bilinmektedir. Fakat bu tarihî kahramanın hayatı hakkında malumatımız azdır. Birçok tarih kitaplarından istifade etmek ve tarihî vak’alara sadık kalmakla beraber, biz, tarih yazdığımızı iddia etmiyoruz. Belki Seyid Vakkas, kitabı, ileride Giresun tarihini yazacak olanlara ışık tutabilecektir. Ama nihayet bir romandır. Öyle bir roman ki, değişik ve meraklı mevzuu içinde, tarih, hakikat, kahramanlık, aşk ve macera kaynaşmaktadır. İtina ile hazırlanmıştır. Büyük bir emek mahsulüdür. Şüphesiz bu hususta en kesin hükmü okuyanlar verecektir. Ş. U.”

Bundan sonraki iç kapakta ise “Tarihî, Aşk ve Macera Romanı” ifadesi bulunmaktadır. Kitabın basım tarihi yoktur. Bundan sonraki sayfa ise romanın birinci bölümüyle devam eder. Rakamlarla ayrılmış 21 bölümden oluşan roman, 263 sayfadır. Romanın sonundaki sayfada Şahabeddin Uzunkaya’nın diğer eserleri matbaaları ile verilmektedir. Bunlar: “Aşk Çılgınlıkları, Berkalp Kitabevi-Ankara, Evlenecek Kız Aranıyor! Arif Bolat Kitabevi-İstanbul, Namus Pazarı Gündüz Matbaası-Giresun” şeklindedir. Kitabın arka kapağında da yıldızlardan yapılmış bir çerçeve içinde “Doğu Karadeniz kıyılarının 500’üncü fetih yılını kutlarken” ifadesinin altında ata binmiş ve silahlı halde yaşlı Seyid Vakkas’ın sembolik resmi vardır. Onun da altında “*Bu Romanda Pontus’un Son Günleri Anlatılıyor*” ifadesi yazar. Çerçevenin altında ise kitabın fiyatı 7,5 Lira olarak yer alır. Kitabın sırt kısmında da romanın adı ve fiyat bilgisi vardır.

Romanın Olay Örgüsü

Roman, 1451 yılının sıcak bir yaz gününde, öğle vakti Giresun Trabzon yolu üzerindeki Aksu deresinin denize döküldüğü yerde, Giresun

⁵ Araştırmalarımızın sonucunda romanın başka bir baskısının olmadığını anladık. Üzerinde tarih bilgisi de yer almayan romanın piyasada satışı da bulunmamaktadır. Üzerinde çalıştığımız roman, Giresun kültürüyle ilgili geniş bir koleksiyon sahibi H. Gazi Menteşeoğlu’ndan alınmıştır. Elindeki bu nadide eseri benimle paylaşan Sayın H. Gazi Menteşeoğlu’na teşekkür ederim.

tarafında başlar. Romanın kahramanı Kuşluhan Beyi'nin oğlu Aktuğ, fındık ağaçlarının arasında uyuklarken bir sese uyanır. Papaz kıyafetinde genç biri kendisine doğru yaklaşmaktadır. Fındık dallarının arkasına saklanan Aktuğ'u görmeyen yabancı, cübbesini çıkarınca genç bir kız olduğu anlaşılır. Genç kız üzerindeki çıkararak denize girmiş ve yeniden giysilerini giymiştir. Bu arada Aktuğ ise gözlerini kızdan alamamıştır. Aktuğ saklansa da Trabzon Pontos İmparatoru⁶ Jan Komnen'in⁷ kızı Prenses Katerina'ya⁸ yakalanmıştır. İstemediği halde İstanbul'daki Bizans İmparatoru Konstantin Dragazes'e verileceğini öğrenen prenses, çareyi Giresun'daki amcasının yanına kaçmakta bulmuş ve atı çatlayınca dek buraya gelmiştir. Prensesin babası onu aslında Akkoyunlu Hükümdarı Uzun Hasan'a vermek istemiş, ancak yüz bulamamıştır. Son çare olarak istemeyerek de olsa sonu yaklaşmış olan İstanbul'daki İmparatora kızını vermeye karar vermiştir. İkili, başlangıçta tartışsa da bir süre sonra birbirlerine ısınmış ve hatta âşık olmuşlardır. Aktuğ ise yüz sipahisinin başında İstanbul'un fethi için hazırlık yapmakta olan yeni padişah II. Mehmet'in yanına Edirne'ye giden Seyid Vakkas'ın

⁶ “Söz konusu devletin özellikle Yunan ve Batılı entelektüel çevrelerinde kadim bir Grek yurdu olan Doğu Karadeniz’de, Grek varlığının Ortaçağ’daki temsilcisi olarak kabul etmek değişmez bir hakikat haline gelmiştir. Muhtemelen Batı dünyasındaki bu algılayışın bir tezahürü olarak da Türk bilim çevrelerinde Trabzon merkezli Komnenos devleti, ‘Trabzon Rum İmparatorluğu’ olarak adlandırılmaktadır.” Mustafa Daş, “Trabzon Komnenos Devleti Bir Rum İmparatorluğu muydu?” *Giresun ve Doğu Karadeniz Sosyal Bilimler Sempozyumu 9 – 11 Ekim 2008 Bildiriler*, C: 1, Giresun Belediyesi, Ankara 2009, s. 103. Tarihçi Mahmut Goloğlu ise “Trabzon devletinin başkanı ve şehir halkı Hristiyan olduğundan Hristiyanlara da Rum denildiğinden aslında sadece Trabzon Devleti denmesi gereken ve gerçek bilginlerce de böyle denen bu devlete bazıları yanlış olarak Trabzon Rum Devleti, bazıları da kötü niyetli olarak Rum Pontos Devleti demişler ve Yunanlılıkla ilgili gibi göstermişlerdir” diyerek söz konusu devletin Bizans’la ilgisinin olmadığını hatta aksine onlara karşı Anadolu’daki Türk devletleriyle ilişkisinin daha yakın olduğunu belirtmektedir. Seyit Vakkas romanında da bu durum kendini gösterir. Örneğin Kral Jan, kızını Bizans Kralı ısrarla istese de onu Türk hükümdar Uzun Hasan’a vermek için elinden geleni yapar. Goloğlu’nun Trabzon devleti ile ilgili adlandırma uyarısı mantıklı görünmekle birlikte gerek romanda gerekse tarih kitaplarındaki yaygın kullanım bu çalışmada da kabul edilmiştir. Mahmut Goloğlu, *Trabzon Tarihi*, Serander Yayınevi (2. baskı), Trabzon 2013, s. 18

⁷ Romanda Jan Komnen olarak geçen hükümdar, tarihteki IV Ioannes (1429-1458) olmalıdır. Zira romanda da tarihteki gibi Trabzon’un Türklerce fethinin kısa bir süre öncesinde kardeşi David Komnen iktidara gelmektedir.

⁸ Tarihi belgelerde prensesin adı Theodora olarak geçmektedir. Bkz. İbrahim Telliöğlü, *Komnenosların Karadeniz Hâkimiyeti Trabzon Rum Devleti*, Serander Yayınevi, Trabzon 2009, s. 132. Tarihçi Mahmut Goloğlu’nun prensesle ilgili ifadeleri de isimler hariç tutulduğunda romanla benzeşmektedir: “Osmanlı yönetimindeki bir ‘bey’ durumuna girmiş olan Trabzon imparatoru, bu durumdan kurtulabilmek için çareler düşündü ve devletinin geleneksel dış politika yoluna başvurarak güzelliği dillere destan olan genç kızını, Trabzon’u Osmanlılara karşı savunmak şartlarıyla Akkoyunlu Hükümdarı Uzun Hasan Bey’e verdi. 1458 yılında gerekli anlaşma imzalandı ve güzel Trabzon Prensesi ile Uzun Hasan Bey nişanlandı. Trabzon imparatoru Yani’nin bu güzel kızına tarihçiler değişik adlar verirler. Despina diyenler, Teodora diyenler vardır. Türk tarihçilerine göre Despina Hatun’dur.” Mahmut Goloğlu, *Anadolu’nun Milli Devleti Pontos*, Kalite Matbaası, Ankara 1973, s. 81.

oğludur. Prensesi atının terkisine alan genç Türk, Giresun'a gelir. Ancak her ikisi de Giresun Tekfuru David Komnen'in Katerina'ya kötü davranmasından ya da onu geri göndermesinden korkmaktadır. Kısa sürede sevgili olan çift, öpüşerek ayrılır. Aktuğ, kasabadaki ünlü Taşhan'a giderek burada konaklar. Ama akli prensesten gelecek bir haberdedir. Ertesi gün Giresun'da büyük bir esir pazarı olmuştur. Aktuğ, burada gezinirken genç bir köle kızın kendisini yeni almış olan Rum tüccara direndiğine şahit olur. Köle satıcısının korumasının kızı dayak attığını gören Aktuğ, araya girmek isteyince kısa süreli arbeye yaşanır. Kavgada Aktuğ, baskın geldiği gibi Çerkes kızı satın alarak hana götürür. Genç ve yakışıklı bir Türk'ün kendisini hem yaşlı adamdan hem de korumadan kurtarmasına çok sevinen esir kız Lili, kendisini Aktuğ'a sunar. Ancak o, bunu kabul etmez.

O, Katerina'dan gelecek haberi beklemektedir ve o haberi balıkçı Yorgi⁹ getirir. Prensesin amcası David Komnen, onu Giresun Adası'ndaki manastıra kapatmıştır. Aktuğ, Yorgi'yi parayla ikna edip onunla adaya gider. Buradaki manastırı koruyan askerler, yaşlı ve alkoliktir. Yorgi'nin önceden getirdiği şaraplarla sarhoş olmuşlardır. Aktuğ'la Yorgi, muhafızları bağlayarak manastıra yönelir. Manastırın kapısının açık bırakılmasından yararlanarak içeri girerler. Burada çoğunlukla ahlaksızlıkları yüzünden kapatılmış olan otuz üç rahibe yaşamaktadır. Rahibelerin arasında sevgilisini bulan Aktuğ, onu kaçırmak ister. Ancak Yorgi'nin dikkatsizliği sonucu yakayı ele verirler. Tehlike ateşinin yakılması sonucu ise Giresun'dan tekfurun askerleri gelerek Katerina'yla Aktuğ'u Giresun'a götürürler. Buradan da prenses babasının yanına; Aktuğ ise esir olarak küreğe gönderilir. Aktuğ bir kadırgadaki 200 forsadan biri olarak kürek çekmeye başlar. David Komnen bir eğlence düzenler. Bu eğlencede, Aktuğ'u çuvalla gemiye götüren yüzbaşı kaybolur. Bir süre sonra da hokkabazların sandığının içinde cesedi ortaya çıkar. Bunu Seyid Vakkas'ın adamlarının talimatıyla eğlencelere katılan iki Türk hokkabaz yapmıştır. Cesedin üzerine de "İntikamımızdan kork, ey Tekfur! Pontos topraklarına hükmeden Komnen sülalesini yeryüzünden sileceğiz!" (s. 100) ifadesi yazılıdır. Tekfur tedirgin olur. Türklerle Rumlar

⁹ Şahabeddin Uzunkaya'nın romanında "Balıkçı Yorgi" şeklinde zikrettiği isim, Giresun'un idari, siyasi ve sosyal tarihinde oldukça yakından bilinen bir isimdir. "Balıkçı Yorgi" karakteri, 1885-1904 yılları arasında Giresun Belediye Başkanlığı yapmış olan Kaptan Yorgi Konstantinidi Paşa'yı (1829-1904) çağrıştırmaktadır. Kaptan Yorgi Konstantinidi Paşa, önce gemilerde yamak olarak çalıştıktan sonra kaptanlığa terfi etmiş, ardından kendi denizcilik ve gemicilik şirketini kurarak uluslararası çapta ticaret yapmıştır. Sultan II. Abdülhamid döneminde 1885-1904 yılları arasında da kesintisiz olarak 19 yıl Giresun Belediye Başkanlığı yapmıştır. Kaptan Yorgi Konstantinidi Paşa'nın hayatı ve faaliyetleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Sezai Balcı, *Giresun Rumları ve Gayrimüslim Bir Belediye Başkanı: Kaptan Yorgi Konstantinidi Paşa*, Libra Yay., İkinci Baskı, İstanbul 2012, s. 81-141; Sezai Balcı, "Giresun Belediye Başkanı Kaptan Yorgi Paşa (1829-1904)", *Tarih Boyunca Karadeniz Ticareti ve Canik Sempozyumu*, Ed. Osman Köse, Canik Belediyesi Yay., Samsun 2013, s. 1311-1332.

arasında herhangi bir sorun olmasını istemeyen tekfur, Seyid Vakkas'ın adamlarına da iyi davranarak onlara gerçekleri anlatmaz.¹⁰ Öte yandan Lili de esirciden Rum tüccara satılırken Aktuğ'dan dayak yiyen korumanın intikam hırsı sonucu takip etmesiyle bir korsan gemisine satılır. Bu korsan gemisi Kaptan Karasakal Danilo'nundur ve Komnen, onun peşine içinde Aktuğ'un forsa olduğu gemiyi göndermiştir. İki gemi karşılaşır. Karasakal özgürlüğüne karşılık diğer geminin kaptanı Kaptan Marko'ya Lili ile birlikte büyük miktarda altın vererek oradan uzaklaşır. Bu durum tayfa içinde huzursuzluğa neden olmuş ve aralarında çatışma çıkmıştır. Lili, karışıklıkta sevdiği erkek Aktuğ'u bulsa da ona yardım edemez, çünkü diğerleri gibi ayakları zincire vurulmuştur. Gemideki çatışmada kaptanın öldürülmesiyle yönetim daha iyi olan Deli Vasil'e geçer. Yeni kaptan, kızın sahilde azat edilmesine karar verir. Yaralıların ve Lili'nin bırakılması için gemi Piraziz'e yanaşır. Burada Lili, Seyid İdris'in emriyle Kuşluhan'a gönderilir. Gemi ise Kırım'a doğru yol alır.

1452'nin Mayıs ayında Jan Komnen, muradına ermiş ve Akkoyunlu Hükümdarı Uzun Hasan'a kızını nişanlamayı başarmıştır. Ona göre bu, kendisinin Osmanlılardan korunması anlamına gelmektedir.¹¹

¹⁰ Roman boyunca Pontosların Türklerden çekindiği, herhangi bir çatışmadan uzak durduğu ve iyi ilişkiler kurmaya çalıştığı ifade edilir. Hatta Osmanlılara haraç verdiği de yer alır. Tarihi bilgiler de bu paraleldedir. "1456 yılından 1461'de Fatih Sultan Mehmet tarafından fethine kadar da Osmanlılara haraç ödediler." İlker Sever, "XIV. Yüzyılın Ortalarında Trabzon Komnenos Devleti Ceneviz İlişkileri ve Ceneviz'in Giresun Baskını" *Giresun ve Doğu Karadeniz Sosyal Bilimler Sempozyumu 9-11 Ekim 2008 Bildiriler*, C: 1, Giresun Belediyesi, Ankara 2009, s. 108.

¹¹ Romandaki bu akrabalık ilişkisinin tarihi gerçekliğe uygun olduğu görülmektedir: "Trabzon Rum İmparatorluğu ile Akkoyunlular arasında evlenme yoluyla akrabalık tesis edildi." Yücel Öztürk, (2009), "Fatih Zamanında Osmanlı Karadeniz Politikasının Oluşması ve Sonuçları" *Giresun ve Doğu Karadeniz Sosyal Bilimler Sempozyumu 9 – 11 Ekim 2008 Bildiriler*, C: 1, Giresun Belediyesi, Ankara 2009, s. 153. Diğer kaynaklara göre bu, XIV. yüzyıldan sonra genel bir durumu göstermektedir: "XIV. yüzyıl sonlarından itibaren sadece Trabzon şehrinin sur içinde var olan bir güç haline gelmişlerdi. [...] Türkmenlere karşı bir şey yapamayan imparatorlar, yakalanma korkusuyla yazlık saraylarına bile gidemez hale gelmişlerdi. [...] son çare olarak çevrelerindeki her Türk siyasi teşekkülüne kız veren Komnenoslar, onlarla akraba olmak suretiyle varlıklarını devam ettirmeye çalışmışlardı." Telliöğlu, *a.g.e.*, s. 14. XIII-XV. Yüzyıllar arasında çevresinde bulunan siyasi teşekküller ile ittifak kurmaya çalışan Komnenoslar, bu amaçla prenseslerini Türk beyleri, Moğol ve İlhanlı hanları ile evlendirmişlerdir. Anthony Bryer'den akt. Telliöğlu, *a.g.e.*, s. 106. Jakob Philipp Fallmerayer de kitabında bu akrabalığı doğrulamaktadır: Kalo Johannes'in (Romanda Jan Komnen), bütün şark memleketlerinde güzelliğiyle nam salan Katerina isminde bir kızı vardı. [...] Uzun Hasan kadınların incisi bu kızı eş ve Anadolu eyaleti Kapadokya'yı da çehiz olarak istedi. Buna karşılık sadece ordusuna değil, aynı zamanda bizzat şahsını ve servetini sarf etmek suretiyle Osmanlıların her saldırısına karşılık Trabzon'u savunacağını taahhüt etti. [...] Johannes, böyle bir mükâfata karşılık Hasan'ın yardımını satın almayı pek hoş karşılamadı. Ancak tehdidi dumaksızın sürdüren Anadolu Türklerinin hücumlarına karşı gelme imkânsızlığı sebebiyle, Türkmen sultanının arzularına boyun eğmeye mecbur kaldı. Ancak, Hristiyan olan kızı Katerina'nın Müslüman Diyarbakır sarayında kendi dinine serbestçe devam etmesi ve gereken rahip ve Hristiyan bir

Seyid Vakkas, Boğazkesen Hisarı'nda Firuz Ağa'nın yardımcısıdır. Oğlunun forsaya çıkarılması onu çok üzmüş, Pontoslardan intikam almaya karar vermiştir. Bir gece hisarda gözetleme yaparken bir kadirmanın kendilerine doğru geldiğini görürler. Bombardımana tutulan gemi su almaya başlar. Mürettebat teslim olur. Bu, Aktuğ'un da içinde bulunduğu korsan gemisidir. Birbirine kavuşan baba oğul çok mutlu olur. İstanbul'un fethi sürecinde her ikisi de büyük yararlılıklar göstererek Fatih Sultan Mehmet'in iltifatını kazanırlar. Fethin sonrasında ise her ikisi de askerleriyle büyük bir vatan hasreti içinde Giresun'a dönerler. Burada yorgunluk çıkaran Aktuğ, fındık bahçelerinde gezinirken bir gün Yomrahisar Beyi Dimitrios'un genç karısı Kalyopi ile karşılaşır. Kalyopi'nin gözü Aktuğ'dadır. Başlangıçta dirense de Aktuğ da ona karşılık vererek fındık bahçelerinde buluşmaya ve sevmeye başlarlar. Bir süre sonra Aktuğ, bu durumdan pişmanlık duyarsa da Kalyopi sevgilisini bırakmayacağını söyler.

Canik'te bulunan Şeyh Cüneyt¹² üç bin kişilik ordusuyla, Trabzon'daki İmparatorun üzerine yürür. İki ordu Giresun'daki Batlama deresinde karşılaşır. Savaşı Şeyh Cüneyt kazanır. Burada bulunan Piraziz Beyi Şeyh İdris, Hisargeriş Beyi Şeyh Kerâmeddin ve Kuşluhan Beyi Şeyh Vakkas strateji gereği savaşta tarafsız kalırlar. Savaşı kazanan Şifler Giresun'da bulabildiği her şeyi yağma eder, işkenceler, cinayetler işler. Bu arada Aktuğ da olayları izlemek üzere babası tarafından iki muhafızla Giresun'a gönderilmiştir. Dönüşlerinde bir okun hedefi olmaktan son anda kurtulur. Kocası savaşa katılan Kalyopi'den şüphelenen Aktuğ, adamlarıyla Yomrahisar'a gider. Kalyopi sevdiği erkeği yine elde etmeye çalışsa da Aktuğ buna yanaşmaz. Kalyopi'nin kocası Dimitrios ise Trabzon'u Şeyh Cüneyt'ten korumaya çalışırken savaşta ölür. Trabzon'u alamayan Şeyh Cüneyt'in ordusu dağılır. Kendisi ise Diyarbakır'daki Uzun Hasan'a sığınır. Trabzon'a büyük zararlar veren Şeyh Cüneyd'i Uzun Hasan'ın kabul etmesi Trabzon İmparatoru'nu çok sinirlendirir. Kızını vermekten vaz geçtiğini doğrudan söyleyemese de söz konusu tahrifat nedeniyle hazırlıkların gecikeceğini bildirir. Haberin yayılması üzerine Aktuğ, sevdiği kız Katerina'nın hâlâ kendisini sevip sevmediğini öğrenmek için Trabzon'a gitmeye karar verir. Yolda konakladığı bir handa gece odasına Kalyopi gelir. Aktuğ'un istemesine rağmen Katerina ile buluşmalarına yardım edeceği sözü üzerine yine

saray heyetinin de birlikte Mezopotamya'ya gitmesine izin verilmesi koşuluyla kabul etmişti. Jakob Philipp Fallmerayer, *Trabzon İmparatorluğunun Tarihi*, Çev. Ahmet Cevat Eren, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2011, s. 242.

¹² Romadaki başka bir tarihi şahsiyet de Şeyh Cüneyd'dir. "1447'de babasının yerine Safevi tarikatının başına geçen Şeyh Cüneyd, amcasının tarikat liderliğini ele geçirmesi sebebiyle Erdebil'den ayrılarak Anadolu'ya, daha sonra Suriye'ye geçmiş, ancak buradaki siyasi hadiseler üzerine yanında hemen hemen kimse kalmayacak şekilde yeniden Anadolu'ya geçmiştir. [...] 1456'da Karadeniz bölgesindeki Türkmenlerden devşirdiği orduyla Trabzon'u kuşatan Şeyh Cüneyd'e karşı İoannes de surların dışına çıkarak başkenti savunmaya çalışmıştır." Tellioglu, *a.g.e.*, s. 129.

birlikte olurlar. Ertesi güne birlikte yola çıkarlar. Kalyopi'nin işareti üzerine Aktuğ, gece kaleye, sevgilisiyle buluşmak için girer. Kalyopi'nin amacı sevgilisini önce yakalatıp sonra kurtararak onun aşkını kazanmaktır. Tuzağa düşürüldüğünü anlayan Aktuğ, askerlerle bir süre savaşsa da sonunda zincire vurulur. Kral söz verdiği halde onu serbest bırakmaktan vaz geçer, hatta idamına karar verir. Ama kahramanlığına da hayran kalır. Kalyopi, Kral'a bir şehvet gecesi yaşattıktan sonra onu bu kararından vaz geçirterek gizlice sevgilisini zincirli olduğu yere gelir. Yaşananlarda suçunun olmadığını söyleyerek kendisine evlenme sözü verirse onu kurtaracağını söyler. Aktuğ ise söz vermez. Birkaç gün sonra da hizmetçisinin yardımıyla Katerina, Aktuğ'u zincirlerinden kurtarır; ancak Kalyopi'nin şüphelenip takip ettirmesi üzerine son anda askerler Aktuğ'u yeniden yakalarlar. Kral, Aktuğ'a Kalyopi ile evlenmesi karşılığında kendisini bağışlayacağını söylese de Aktuğ teklifi kabul etmez. Seyid Vakkas, oğlunun durumunu öğrendikten sonra Amasya'daki Hızır Bey'den yardım ister, o da ordusuyla Trabzon üzerine yürür. Durumdan korkan Kral, hemen Aktuğ'u serbest bırakır. Büyük bir harekât düzenleyen Osmanlılar, Giresun ve çevresini ele geçirirler. Yomrahisar da ele geçen yerlerden biridir. Gidecek yeri kalmayan Kalyopi ise saraya iyice yerleşerek buradaki zamanını zevk ve eğlenceyle geçirir. Aktuğ ise babası tarafından padişaha hizmete, İstanbul'a gönderilir.

Jan Komnen'in ölümü üzerine yerine Giresun Tekfuru David¹³ geçer. Yeni Kral, Katerina'yı şenliklerle Uzun Hasan'a gelin gönderir.¹⁴ Uzun Hasan önemli başarılar elde ederek gücünü arttırır. 1460 senesinde İstanbul'a elçi göndererek padişahın kabul edemeyeceği taleplerde bulunur. Pontoslar için de talepleri vardır. II. Mehmet ise onunla savaşın kaçınılmaz olduğunu anlamıştır. Baharla birlikte Anadolu'ya akın etmiştir. II. Mehmet'in Akkoyunlu üzerine gideceğinden korkan Uzun Hasan, Annesi Sara Hatun'u elçi göndererek Osmanlı ordusunun Karadeniz yönüne gitmesini sağlar.¹⁵ Aktuğ

¹³ Romanda Trabzon Rum İmparatorluğunun son kralı olarak geçen David de tarihî kişiliklerden biridir: "Ioannes'in ölümünden sonra yerine kardeşi David (1458-1461) geçmiştir. Bir önceki dönemden bu devre intikal eden meselelerin başında Akkoyunlularla yapılan anlaşmanın gereğini yerine getirmek vardı. David de 1459'da ağabeyinin kızı Theodora'yı Uzun Hasan'la evlenmesi için Diyarbakır'a göndermiştir." Tellioglu, *a.g.e.*, s. 132. Şâkir Şevket de David'in son kral olduğunu ifade etmektedir: "En sonra kral bulunan David kendini ve memleketi cenâb-ı Fatih'e teslimden başka çâre-i necat bulamadı." Şâkir Şevket, *Trabzon Tarihi*, Haz. İsmail Hacifettahoğlu, Kurtuba Kitap, İstanbul 2013, s. 59.

¹⁴ Romandaki olaylar tarihi bilgilerle büyük oranda paralellik gösterir Bkz. Tellioglu, *a.g.e.*, s. 131.

¹⁵ Tarihi bilgiler de aynı doğrultudadır: "Uzun Hasan'ın annesi Sara Hatun, müzakerelerde Trabzon'a yardımcı olunmayacağı garantisini vererek Osmanlı-Akkoyunlu gerilimini azaltmaya çalıştı. Trabzon'un Akkoyunlu desteği olmadan Osmanlı isteklerine boyun eğmesi ve istenilen imtiyazları tanınması kaçınılmaz idi. Trabzon sulh ile teslim oldu.", Yücel Öztürk, "Fatih Zamanında Osmanlı Karadeniz Politikasının Oluşması ve Sonuçları", *Giresun ve Doğu Karadeniz Sosyal Bilimler Sempozyumu 9-11 Ekim 2008 Bildiriler*, C: 1, Giresun Belediyesi, Ankara 2009, s. 138-161. Sara Hatun'un II. Mehmet'i Trabzon'un fethinden de vaz geçirmek için dil döktüğü, buna karşılık Padişahın ona "ana" tabirini de kullanmak

da padişahın yanındadır. Osmanlı ordusunun denizden Giresun'a gireceği haberi üzerine Giresun'daki Rumların ileri gelenleri büyük kilisede toplanarak müzakere etmeye başlar. Buranın fethedilmesi için görevli bulunan Seyid Vakkas, bu toplantıya gelerek şehrin savaşız bir şekilde düşmesini sağlamaya çalışır. İçeride hararetili tartışmalar olmaktadır. Seyid Vakkas, kimsenin direnmemesini, eğer öyle olursa kan dökülmeyeceğini söyler. Ancak bir kısım Rum, üzerine atılarak onu ağır şekilde yaralar. Seyid Vakkas, şehirde tanıdığı Ermeni doktorun evine gider, doktor onu tedavi etmeye çalışsa da ertesi gün yüz elli parça Osmanlı donanmasının şehre girip kaleye Türk bayrağı dikilmesi esnasında şehit düşer. Osmanlı donanması Trabzon tarafına geçerek buraları fethetmeye başlar. Trabzon'da mukavemetle karşılaşır. Karadan da Fatih Sultan Mehmet, Trabzon'a yaklaşmaktadır. Nihayet Kral anlaşmayı kabul eder. Buna göre saray efradıyla birlikte şehri terk eder. Padişah onları Serez'e göndermiştir.¹⁶ 26 Ekim 1461'de Türk ordusu şehre girer. Fatih Sultan Mehmet, şehrin idaresini Amasya Valisi Hızır Bey'e bırakır. Kuşluhan'ın yeni beyi Aktuğ, fetih sonrasında köyüne gider. Artık Yomrahisar'ın da beyidir. Burada, Leyla adını alarak Müslüman olan Lili ile evlenir. Uzun Hasan'la evlenen Katerina bir süre sonra amcasının taht duygusunu harekete geçirerek onlara mektup yazar ancak mektup II. Mehmet'in eline geçer. Daha önceden yaşamalarına izin verdiği Komnen sülalesini, saraya alınan prensesi ve Müslüman olan bir oğlu hariç tümünü idam ettirir.¹⁷ Uzun Hasan, Osmanlı ordusuyla savaşmaya karar verir. Her iki ordu Erzincan yakınlarındaki Otlukbeli'de karşılaşır. Aktuğ da 200 süvarisi ile savaşır. Savaşı Osmanlı ordusu kazanır. Uzun Hasan ise Tebriz'e gider. Savaşta yer alan Aktuğ, arkadaşlarıyla şah çadırında eski sevgilisini görür. Katerina'nın çocukları olmuştur. Eski sevgililer son kez konuşarak vedalaşırlar. Aktuğ, Katerina ve maiyetinin Tebriz'e doğru gitmesine izin verir. Roman, "22 yıl önce, Giresun-Trabzon yolu üzerinde, Aksu deresi ağzında başlayan aşk macerası işte böylece sona eriyordu..." (s. 263) ifadeleriyle sona erer.

suretiyle alttan alarak sonucun kaçınılmaz olduğunu ona telkin ettiğini Şakir Şevket, Trabzon Tarihi adlı kitabında söyler. Şakir Şevket, *a.g.e.*, s. 72.

¹⁶ Durum, tarihi bilgilerle de örtüşmektedir: "Trabzon'dan alınan David ve ailesi ilk olarak İstanbul'a getirilmişti. Ancak buradaki ikametini geçici olduğu açıktır. Zira iki taraf arasında yapılan anlaşma sonucunda David, kısa bir süre sonra kendisine tımar olarak verilen Serez'e gönderilecektir." Tellioglu, *a.g.e.*, s. 142.

¹⁷ Şakir Şevket'in Trabzon Tarihi'nde de durum hemen hemen aynıdır: "Hazret-i Fâtihi sekizyüztaltmışaltı tarihinde Komninos familyasından David nâm kralın elinden Trabzon'u zabt ve teshir ettikten ve mevsim-i şitâyî geçirdikten sonra İstanbul'a avdeti-i şâhânelerinde Sinob hâkimi Hızır Bey burada bırakıldı. İşte en evvel Trabzon valisi olan bu zâtdır: David buradan İstanbul'a ve müteakiben Edirne'ye gönderilerek orada bir müddet ikametinden sonra misafir olduğu mevki'in gösterdiği müsaâde üzerine bazı fesâda cür'et eylemesinden dolayı Ermenice olan 'Karadeniz Tarihi' kavlince i'dâm edilmiştir." Şakir Şevket, *a.g.e.*, s. 123.

Zaman

Roman, “1451 yılındayız: Çok sıcak bir yaz günü, öğle vakti” (s. 3) gibi bir zaman ifadesiyle başladığı gibi yine “22 yıl önce Giresun Trabzon yolu üzerinde Aksu deresi ağzında başlayan aşk macerası işte böylece sona eriyordu” (s. 263) zaman ifadesiyle sona erer. Haliyle romandaki olay zamanı, 22 senedir. Aradan geçen zaman ifadeleri de çoğunlukla İstanbul’un fetih süreci veya fethi, Trabzon’un alınması ya da Otlukbeli savaşı gibi tarihi zamanları belirtir. Romanda “1458 yılındayız... Bir Haziran gecesi” (s. 230), “1460 yılının baharında Akkoyunlu elçiler İstanbul’a gittiler” (s. 234) gibi ifadelerle sıklıkla zamana dair bilgiler verilir.

Mekân

Romanda mekânlar genellikle Giresun, Trabzon sarayı, Taşhan, Giresun Adası¹⁸ndaki Kadınlar Manastırı’dır. Giresun dışındaki mekânların ayrıntılı olarak yer aldığını söylemek zor. Giresun’un şehir yapısı ise romanda ayrıntılı olarak yer almıştır:

“Giresun Kasabası 1451 yılında, bu gün ‘Kalebayırı’ dediğimiz yarımadanın ucunda, bu yalçın tepenin deniz kıyısındaki eteklerine yayılmıştı. Muazzam surlar karada tepeyi kuşatarak sahilde sarp kayalıklara kadar iniyordu” (s. 29).

Romanda Giresun’un vaka zamanına dair şehir yapısı, anlatma zamanı ile karşılaştırılarak verilmiştir:

“Giresun kalesinin kara kısmında iki büyük kapısı vardı: bunlardan biri şimdiki hükümet binasının¹⁹ yanına, diğeri Kogara tarafına açılıyordu. Tekfur sarayı, asilzadeler ve kumandanların evleri ve asker koğuşları, hep Kale içinde toplanmıştı. Fakat kasaba surlardan dışarı taşıyordu. Şimdiki iskele semti bundan beş asır evvel de iş merkeziydi. Hanlar, ahırlar, depolar, dükkânlar ve evler, taş döşeli, daracık sokakların iki yanında sıralanıyordu. Bugün şehir parkı olan yerdeki kilise, kasabanın en büyük kilisesiydi” (s. 30).

Romanda Giresun’un günümüzdeki yoğun yerleşim yerleri de tasvir edilmiştir:

“O devirde şimdiki ‘Kazancılar Yokuşu’ kasabanın ana yolu idi. Deniz kıyısındaki çarşıdan kale içine buradan gidilirdi. Yokuşun üst başında yol ikiye ayrılıyordu. Kale kapısı sol kolda, iki yüz adım kadar ”ötede idi. Sağdaki kol ise ‘Kalebayırı’nın eteklerini dolaşarak, ‘Kogara’ yalısına iniyor ve Trabzon’a kadar uzanıyordu” (s. 246).

¹⁸ Giresun Adası, Doğu Karadeniz’de tek ada olma özelliğini taşımaktadır. Ada, uzun bir geçmişe dayanan efsaneleri, bölgeye göre zengin bitki örtüsü ve uluslararası hususiyet arz eden kuş çeşitliliği ile dikkati çekmektedir. [...] toplam arazisi yaklaşık 40 dönüm olup resmi verilere göre Giresun şehrine 2 mil (3218,6 m.) Aksu Deresi’ne ise 0.750 mil (1207 m.) mesafede yer almaktadır. Ali Fuat Örenç, “Geçmişten Günümüze Giresun Adası”, *Giresun ve Doğu Karadeniz Sosyal Bilimler Sempozyumu 9-11 Ekim 2008 Bildiriler*, C: 1, Giresun Belediyesi, Ankara 2009, s. 40.

¹⁹ Günümüzde söz konusu bina, Giresun Üniversitesi Rektörlüğü olarak hizmet vermektedir.

Şehrin etnik yapısı ve bölünmeleri mekân düzleminde romanda ayrıntılı olarak açıklanmıştır:

“Kasabanın Rum halkı daha ziyade Kogara tarafına çekilmişti. Kimi sanatkar, kimi balıkçıydı” (s. 31).

Giresun limanı da romanda işlek bir mekân olarak kullanılmıştır:

“Limana hemen her gün bir ticaret gemisi uğruyor, dünyanın dört bucağından mal getiriyordu.” (s. 221).

Doğu Karadeniz’in tek adası olan Giresun Adası, romanda “Kadınlar Manastırı” olarak yer almaktadır. Romana göre çoğunlukla Giresun’daki asilzadelerin karıları ya da kızları bir ahlaksızlık yaptıklarında buraya kapatılırlar. Romana göre buradaki rahibeler, zamanlarını dua ederek geçirmeleri gerektiği halde “Manastırın genç ve hatta orta yaşlı Havva kızları ahreti değil, daima kasabadaki eğlenceli hayatı düşünüyor, cinsî arzuların peşinde kıvran”maktadır (s. 69).

Romandaki olayların bir kısmı Trabzon’daki sarayda geçmektedir. Ancak çok tasvir yapılmamıştır. Trabzon’daki Pontos sarayında zaman zaman ahlaksız eğlenceler yapılmaktadır. Bu eğlencelerde silahlı kişiler silahlılarla kavga ettirilir ya da aç kurtların kafesine insanlar atılarak öldürülmesi izlenmektedir.

Bunun dışında İstanbul, Boğaz, Giresun’daki kilise, Aktuğ’un forsaya çıkarıldığı kadirge, Baba Lefteris’in Taş Han’ı, Aktuğ’un Trabzon’a giderken Kalyopi ile karşılaştığı han vs. romanda olayların geçtiği diğer mekânlar olmakla birlikte bu mekânlarla ilgili betimlemeler yapılmamıştır.

Romanda Doğu Karadeniz’deki Pontos ve ona sınır Türk bölgeleri söz konusu edilmektedir. Bu, tarihi bilgilerle örtüşmektedir: “Trabzon Rum Devleti’nin en batıdaki sahil sınırını Giresun ve biraz ilerisindeki Batlama deresi teşkil ediyordu” (Emecen 2015: 41).

Anlatıcı

Romanın yazar anlatıcısı, tarihi romanların pek çoğunda olduğu gibi olabildiğince yanlı durmaktadır. Genellikle tarihi şahsiyet ve olayları tarih anlatımı üslubuyla anlatırken duygularını da fazlasıyla karıştırdığı dikkatlerden kaçmaz: “O tarihlerde Karadeniz’in doğu kıyıları mühim hadiseler arifesinde bulunuyordu: Serseri Şeyh Cüneyt, silahlı üç bin derviş ve müridini peşine takıp yeni bir maceraya atılmıştı. Canık’ten Trabzon’a doğru yürüyordu” (s. 165).

Romanın anlatıcısının Osmanlı devletine karşı belirgin bir sempatisi varken Şii’lere karşı da olumsuz yargılar içinde olduğu görülür. Romanda şii’ler “Başıbozuk şii ordusu” (s. 165) olarak ifade edilirken onların geçtikleri yerlerde katliamlar yaptığı anlatılır: “[Baba Lefteris] Bir şii baltasıyla vücudu boynundan aşağı ikiye bölündü. Dervişler şarap satılan ve kumar oynatılan han hakkında ‘günah ve haram yuvası’ hükmünü vermişler ve sahibini temizlemeyi sevap saymışlardı!.. Baba Lefteris’i öldürmekle de

yetinmediler, kazma ve baltalarla hanın içine saldırdılar. Ne buldularsa kırıp geçirdiler. Yıktilar, yaktılar... Ama şeyh Cüneyt'in bazı genç müritleri kimseye çaktırmadan destikleri şarap fiçilerini kimseye çaktırmadan ağızlarını dayamışlar ve hizmetçi kızları yatağa sürüklemişlerdi. Zahire tüccarı Şifilerin zorbalığını anlata anlata bitiremiyordu” (s. 169-170).

Romanın anlatıcısında meddah anlatıcı tavrı da hâkimdir:

“Dikkat edersek forsalardan birini tanıyacağız: Bu bizim Aktuğ'dur. Kuşluhan Beyi Seyid Vakkas'ın oğlu... Evet, ta kendisi... Kadınlar manastırına kapatılan sevgilisi Prenses Katerina'yı kaçırmaya çalışırken balıkçı Yorgi ile birlikte yakalandığını biliyoruz. Hiç şüphesiz bu macera böyle bitmedi” (s. 94).

Anlatıcı roman kahramanını kollayarak onun kusurlarına meşruluk kazandırma eğilimindedir:

“Sevgilisini görmeye giderken başka bir kadınla yaşadığı aşk gecesi sabahleyin ona ıstırap vermeye başlamıştı. Kendinden iğreniyordu. Gerçi hiçbir erkek gece yarısı koynuna giren genç ve güzel bir kadına karşı başka türlü hareket edemezdi... Üstelik o kendisini sevgilisiyle buluşturmuş diye Kalyopi ile yatmıştı. Ama gene bunu yapmamalıydı... Ne yazık ki bir kere ok yaydan çıkmıştı!” (s. 192-193).

Roman anlatıcısı Osmanlı devleti tarafı bir anlatım özelliği gösterir. Bu anlamda Osmanlı devletinin mücadele ettiği unsurlara karşı da okuyucuya hep olumsuz bir izlenim verme kaygısı güder. İki Türk hükümdarı olan II. Mehmet ve Uzun Hasan'ın mücadelesinde anlatıcı, açıkça Osmanlı hükümdarının yanında yer alır:

Uzun Hasan'ın elçileri İstanbul'da II. Mehmet'in huzurunda olmadık isteklerde bulununca II. Mehmet: “Haydi siz rahatça gidiniz. Gelecek sene ben kendim gelir borcumu öderim!” (s. 235). Dedikten sonra romanın anlatıcısı durumu şu şekilde açıklar:

“Bu ince cevap, Akkoyunlu elçilerin suratına şiddetli bir şamar gibi saklamıştı. Çünkü ileri sürülen gülünç iddia ve taleplerin reddedildiğini belirtmekle kalmıyor, kuvvetli bir tehdit manası taşıyordu. Son sözü bu!” (s. 235).

Seyid Vakkas, Giresun'un savaşız düşmesini sağlamak için Kilise'deki toplantıya gidip talepleri iletğinde oradaki bazı Rumlar ona saldırdığında anlatıcının tavrı kendini göstermektedir:

“Bazı Pontosluların ellerinde kılıçlar ve hançerler parlıyordu. Ama hiç birinde yürek yoktu. Demin aralarına giren aksakallı bir ihtiyarın üzerine kılıcını çekmesine bile meydan vermeden kahpece hücum etmişlerdi” (s. 245).

Otlukbeli savaşını kazanan Fatih Sultan Mehmet, esirlerle konuştuğundan sonra onları serbest bırakır:

“- Allah şahittir ki, dedi, Akkoyunlu ülkesinde gözümüz yoktur. Mecbur kalmasaydık buralara kadar gelmezdik. Hasan Bey, düşmanlarımıza dost, dostlarımıza düşman oldu. Bize tehditnameler gönderdi. Toprakları-

mıza tecavüz etti. Şehir ve kasabalarımızı yakıp yıktırdı. Birçok masumun canına kıydı. Müslümanlara taarruz için kâfirlerle uyuşturdu. Nasihatlarımızı dinlemedi. Dökülen kanların vebali elbette ki onun üzerindedir. İnşallah, bundan böyle akli başına gelir!” (s. 258). Padişaha bunları söyleten anlatıcının Uzun Hasan’la ilgili yorumu da dikkat çekicidir:

“Büyük Osmanlı Padişahı, bu sözlerinde samimi idi. Nitekim muharebe meydanından az bir kuvvetle kaçabilen mağlup Uzun Hasan’ı takip ettirmedi. Onu kendi haline bıraktı” (s. 258).

Kahramanlar

Roman, tümüyle kurgusal bir türdür. Haliyle olay örgüsü gibi zaman, mekân ve kahramanlar da kurmacadır. Ancak bu unsurların gerçek hayatla da önemli bağları vardır. “Çünkü itibarî eserin modeli ve malzemesi haricî âlemden alınır” (Aktaş 1991: 149). Seyid Vakkas romanı da kaynağını tarihten almıştır. Romandaki kahramanları kaynağı itibarıyla “tarihi / menkıbevî” ve “kurgusal” kahramanlar olarak ikiye ayırmak gerekir. Bu kahramanların pek çoğu romanda anlatıcı tarafından izlenmeyip anlatılmakla yetinilmiştir. Özellikle tarihi kahramanlar romanda olabildiğince az yer almıştır. Romanın yazar anlatıcısı, Aktuğ ve Katerina’yı sürekli izleyip onları daha ayrıntılı aktarırken Şeyh Cüneyd, Cihanşah, Fatih Sultan Mehmet, Uzun Hasan, Şeyh Kerameddin, Şeyh İdris, Şeyh Vakkas, Sare Hatun gibi tarihi ve menkıbevî şahsiyetleri tarih öğretimi tarzında olayların arkasında anlatmıştır. Yani romanın ön planında aşkın kahramanları Aktuğ ve Katerina varken arka planda tarihi şahsiyetler ve olaylar kurgusal çerçevede yer almaktadır. Romandaki belirgin şahsiyetlerin yanında korsanlar, komutanlar, belirgin şahsiyetlerin arkadaş ve yardımcıları, Balıkçı Yorgi, muhafızlar, kadınlar manastırındaki rahibeler, Aktuğ’un annesi vb. gibi tali kahramanlar da vardır.

Tarihî ve Menkıbevî Kahramanlar

Şeyh Kerameddin²⁰

Trabzon Pontos Krallığının hududu batıda Batlama deresine kadardır. Karşı taraf Osmanoğulları’na aittir. Hisargeriş köyünde oturan Şeyh

²⁰ “Merkez Boztekke köyündeki türbesi ve cami yenilenmiş. Büyük Güre Deresi’ndeki değirmeni ise metruk vaziyettedir. Aynı köyde bulunan medrese binası yıkılarak arsası üzerine ilköğretim okulu yapılmış, su kuyusu kullanılmasa da camiye giden yolun kenarında muhafaza altına alınmıştır. Ayrıca Giresun şehir merkezinde adına bir cami yapılmış ve cami etrafında oluşan mahallede de onun adı verilmiştir. Merkeze bağlı köylerde vakfına gelir yazılı çok sayıda arazi vardır. Şeyh Kerameddin hakkında halk arasında yaygın rivayetlerin özeti ise şu şekildedir: Sultan Fatih, Trabzon’un fethi sırasında Şeyh Kerameddin’i göreve çağırılmış. O da çağrıya uyarak bölgeye gelmiş. Fetihten sonra da hizmeti karşılığında kendisine vakıf tahsis edilmiş. Şeyh Kerameddin Boztekke köyünde zaviye kurarak buraya yerleşmiş. Civarda bulunan Sayca, Akköy, Alınca, Boztekke, Darıköy, Yakınlık ve Hamidiye köyleri zaviyeye vakfedilmiştir.” Bkz. Mehmet Fatsa, *Karadenizde Zaviyeler*, Arı Sanat, İstanbul 2017, s. 224.

Kerameddin, bu bölgeye hâkimdir. Kendisi bir din adamı, adil bir bey ve güçlü bir bahadır. Ailesi ve müritleriyle Orta Anadolu'dan gelmiş ve sınır bekçiliği yapmaktadır. Seyid Vakkas ve Şeyh İdris'le sürekli haberli ve koordineli bir şekilde bölgenin Türkleşmesi ve İslamlaşması için çalışmaktadır. Seyid Vakkas, Kilise'de bazı Rumların kendisini ağır yaralaması üzerine doktorun evine sığınmış, adamlarını Şeyh Kerameddin'in yanına göndererek durumu anlatmalarını söylemiştir. Şeyh Kerameddin, Trabzon'u sürekli takip etmekte, haberleri de acele olarak İstanbul'a ulaştırmaktadır. Trabzon'daki Şerif Usta semercilik yaparak yıllarca Rumların içinde yaşamış ve gerekli bilgileri Şeyh Kerameddin'e ulaştırmıştır.

*Seyid Vakkas*²¹

Pontos devletinin hemen yanı başında Giresun'daki Aksu deresinin yukarısında bulunan Kuşluhan Beyi olarak görevlendirilen Seyid Vakkas, bölgedeki bütün hareketleri özel ulaklarla İstanbul'a iletir. Birlikte çalıştıkları Şeyh Kerameddin ve Şeyh İdris'le Türk devletinin bu bölgeye hâkim olması için elinden geleni yapmıştır.

İstanbul'un fethi için padişahın yanına askerleriyle giden Seyid Vakkas, Karadeniz'den gelen gemilerin kontrolünü sağlamak için yapılan Boğazkesen Hisarı'na kumandan yardımcısı olarak gider. Burada oğlunu bulduktan sonra padişahın muhafız kuvvetlerine bağlı sipahi kumandanları arasına katılır. Romana göre 20 Nisan 1453'te Otağihümayun'da Harp Meclisi toplandığında Sadrazam Çandarlı Halil Paşa, Vezirler, Anadolu ve Rumeli Beylerbeyi, Kaptanıderya, Yeniçeriağası, ilim ve din adamlarının

²¹ Seyid Vakkas'ın şahsiyeti ile ilgili farklı söylenceler vardır. Onun tarihi mi menkıbevi bir şahsiyet mi olduğu konusunda farklı fikirler olduğu gibi menkıbevi yaşamı da değişik şekillerde anlatılmaktadır. Ama bu anlatılarda "kesik baş" motifi ortak noktadır. Feridun Emecen, Seyid Vakkas'ın tarihi bir şahsiyet olmadığını söylemektedir. Emecen, konuyla ilgili iki rivayetten bahseder: "Rivayete göre peygamberin soyundan gelen Seyyid Vakkas ve birlikleri Giresun'u almak için büyük mücadele verirler. Fakat savaş sırasında bir kılıç darbesiyle Seyyid Vakkas'ın başı gövdesinden ayrılır. O da kopan başını koltuğunun altına alıp son düşman askerini öldürene kadar çarpıştır. Bu sırada evinden savaşı izleyen bir kadın bunu görüp 'başı kopmuş bir adam savaşıyor' diye ortalığı birbirine katar." Feridun M. Emecen, "Mitler ve Gerçekler Arasında: Giresun'da Seyyid Vakkas Efsanesi ve Giresunlu Seyyid Mehmed Paşa", *Uluslararası Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, S: 5, Aralık 2008, s. 80. Yazar, ikinci versiyonu Şahabeddin Uzunkaya'nın romanına dayandırır. Abdulhalim Durma ise tarihi kişiliğe dikkat çeker: "Fatih Sultan Mehmet zamanında büyük yararlılıklar gösteren ve bir çatışma sırasında şehit düşen uç beyi Seyit Vakkas [...] anlatılır ki, Seydi Vakkas, Amasya yöresinde Sonisa (Taşova) kazasının beyi iken, Sultan Fatih'in isteği ile Trabzon Rum Devleti üzerine yapılan sefere katılır ve Karadeniz sahil kesimine sızan öncü keşif kuvvetlerine komuta eder. Kılık değiştirerek Giresun Kalesi'ne girmiş, bir süre Suriçi'nde yaşayan Hristiyanlar arasında bulunmuştur. Osmanlı ordusu için gerekli stratejik bilgileri temin etmek ve halkın tepkisini ölçmek amacıyla sahildeki Metamorphosis Kilisesi'nde bir ayine katıldığı sırada, kim olduğunun anlaşılması üzerine şehit edilir." Abdulhalim Durma, *Evlialar Şehri Giresun*, Yeniğün Matbaacılık, Ankara 2013, s. 14-15.

yanında Seyid Vakkas da bulunmuştur. “Seyid Vakkas ile Aktuğ, fetih sırasında büyük yararlılık ve fedakârlık gösterdikleri için iltifatı şahane mazhar oldular. Osmanlı Padişahı İkinci Mehmet Han hazretleri, ikisini de huzuruna kabul etmiş, ayrı ayrı omuzlarını okşamıştı” (s. 158). Sultan II. Mehmet, Seyid Vakkas ve oğlunu Giresun’a gönderirken onlara Şeyh İdris ve Şeyh Kerameddin’le sürekli temas halinde olmalarını söyler.

Romanda Seyid Vakkas sıklıkla görünmese de adı çokça geçer. Osmanlı devletinin Giresun’daki bir beyi olan Seyid Vakkas, çevredeki Türklerin gözünde saygın biridir. Ancak Rumlar ondan korkmakta ve tepkisini çekmemeye çalışmaktadır. Trabzon’daki Pontos Kralı, saraya girerek kızını görmeye çalışan Aktuğ’u yakaladıktan sonra sorguya çektiği halde onu öldürmemesinin nedeni romanda şu şekilde anlatılır: “Hâlbuki yüreğinde merhamete hiç yer vermeyen Pontos Kralının mahpusa karşı yumuşak davranması sadece Kalyopi’nin hatırı için değildi: Komşu Türk beylerinden çekiniyordu. Seyid Vakkas’ın oğlu hakkında şiddetli bir ceza veya idam hükmü vermek, başına yeni bir gaile açabilirdi.” (s. 220).

Roman boyunca devletin bir görevlisi olarak görülen Seyid Vakkas’ın ölümü de yine görev başındayken olmuştur. Romanın anlatıcısı da kahramanın ölüm anında buna dikkat çeker: “Seyid Vakkas, son dakikalarını yaşarken vazifesini başarmış insanların kalp huzurunu hissediyordu. Artık gayesine ulaşmıştı” (s. 249).

Seyid Vakkas, Kalebayırı’nda şehit edildiği evin yakınlarında şimdiki türbesine cenaze merasimi ile defnedilir.

*Seyid İdris*²²

Piraziz bölgesinin Türk beyidir.²³ “Namlı bir Türk bahadırı, bilgili ve tecrübeli bir bey ve dindar bir Müslümandı. Topraklarında yaşayan Rum ve

²² “Piraziz yöresinin en önemli tarihi şahsiyeti olan Şeyh İdris, Osmanlı idaresi bölgeye girmeden önce Hacıemiroğulları Beyliği döneminde buralara gelmiştir.” Mehmet Fatsa, *Geçmişten Günümüze Piraziz*, Giresun Kaymakamlığı Yayınları, İstanbul 2012, s. 15. “Şeyh İdris zaviyesi Giresun’un batısında, Piraziz ilçesinin Şeyhli köyünde kurulmuş, civar köy ve kasabaları da etkilemiştir. Zaviye yapılarından cami Gökçeali köyünde, tekke Şeyhli mahallesinde, değirmen ise Nefs-i Piraziz köyündedir. Zaviyenin bir şubesi de buraya yakın bulunan Hasanşeyh köyünde kurulmuştur. Şeyh İdris kırk mollası ve aile efradı ile Buhara’dan batıya, Anadolu’ya doğru yola çıkmış, Harran üzerinden geçerek Osmanlı topraklarına girmiş. Bu tarihlerde Osmanlı tahtında hükümdar olan Sultan I. Murat Hüdâvendigâr ile Bursa’da görüşmüş. Onun isteği ile Karadeniz Bölgesi’ne gelmiş. Yanında bulunanlarla Ordu’da Gelincik Kayası’na çıkarak doğu yönünde iki ok atmış. Oklardan biri türbenin olduğu yere düşmüş, o da buraya camii yapmış. Diğeri de tekkenin olduğu yere düşmüş, burayı da dergâhına yer seçmiş.” Fatsa, *Karadenizde Zaviyeler*, s. 270.

²³ “Şihli yahud Şeyh İdris köyü, aynı adı taşıyan şeyhin zaviyesi etrafında teşekkül etmiş bir ‘derviş’ yerleşmesi vasfını taşır. 1455’te köyde ilk kayıtlı şahsın adı Şeyh İdris’tir ve onun ardından çoğu akrabası olan 27 kişi tekke hizmetlisi şeklinde belirtilmiştir.” Emecen, *a.g.e.*, s. 72.

Ermenileri İslamiyet'e davet ediyordu. Bu dâvet bazen kılıçla yapılırdı!" (s. 130). Şeyh İdris, padişah tarafından Giresun'un batı tarafındaki Piraziz'e konuşlandırılmıştır. Seyid Vakkas ve Şeyh Kerameddin'le birlikte uyum içerisinde görevlerini yapmaktadır. Samsun tarafından Rumlarla savaşa gelen Şeyh Cüneyd'le temas kurmamış çatışmada talimat üzerine diğer arkadaşları gibi tarafsız kalmıştır.

Şeyh Cüneyt²⁴

Hazar denizinin güney batı kıyısında Erdebil kasabasında doğmuştur. Babası Şîî Erdebil Tekkesi şeyhi İbrahim'in sevenleri sayesinde hatırı sayılır bir güç kazanmıştır. "Şeyh İbrahim ölünce Erdebil Tekkesi postuna merasimle oğlu Şeyh Cüneyt oturmuştu. Hâlbuki bu postta amcası şeyh Cafer'in gözü vardı" (s. 166). "Şeyh Cüneyt, kafası işliyen ateşli bir gençti. Eski bir tekkenin rutubetli duvarları arasında çile dolduracak bir insan değildi. Müritlerinin gittikçe artması üzerine, devlet kurma emellerine kapıldı. Şeyhlikten sağlığa yükselmek istiyordu. Onun bu niyetini sezen komşu devletler ve Beylikler endişeye düştüler. Şeyh Cüneyt'e karşı cephe aldılar. Karakoyunlu hükümdarı Cihan Şah ise, Erdebil tekkesini açıktan açığa tehdit ve tazyike başladı. Şeyh Cüneyt, postunu amcasına bırakarak Erdebil'den uzaklaşmak zorunda kaldı. Önce Osmanlı topraklarına sığındı. Fakat barınamadı. Karamanoğlu İbrahim Bey'in hüküm sürdüğü Konya'ya geçti. Sonra Toros dağlarına, Varsak Türklerinin yanına gitti. Fakat düşmanları peşini bırakmıyordu. Bu sefer Mısır Memlûk Sultanına tabi olan Suriye'ye kaçtı. Oradan da kovuldu. Çünkü her yerde karışıklıklara ve mezhep kavgalarına sebep oluyordu" (s. 166-167). Son olarak padişah II. Mehmet Şeyh Cüneyt'in Canik (Samsun)'te yaşamasına izin verir. O da burada durmakla birlikte huzursuzluk çıkarmaya devam eder.

Kommenler

Romanda Trabzon Rum Devletinin son iki hükümdarı Jan ve David Komnen'ler yer almaktadır. Prenses Katerina'nın babası Jan Komnen kralken kardeşi David de Giresun tekfurudur. Her iki kral da ülkesini Türklerden korumak için Prenses Katerina'yı gelin etme çabası içerisinde olur. Öncesinde İstanbul'daki son Bizans İmparatoru Konstantin Dragazes

²⁴ Romandaki bilgilerle tarihi bilgiler büyük oranda örtüşmektedir. "Anadolu Türkleri'nden mühim bir kısmını Safevi tarikatına bağlayan Cüneyd (ölümü 1460) olmuştur. [...] Anadolu'ya gelen Şeyh Cüneyd bu ülkede kendi maksadı için, belki de ümit etmediği derecede, elverişli bir zemin buldu.[...] Şeyh Cüneyd, başına topladığı bu beş – on bin kişilik silahlı müridleri ile Trabzon Rum devleti topraklarına girerek burada yağmalarda bulundu; hatta bizzat Trabzon şehrini kuşattı ise de fethedemeyeceğini görerek kuşatmayı kaldırdı." Faruk Sümer, *Safevî Devletinin Kuruluşu ve Gelişmesinde Anadolu Türklerinin Rolü*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1999, s. 7-10.

Prenses Katerina'yı istediği halde romanda Şişko Kral olarak geçen Jan Komnen kızını ona vermek istemez. Ona göre Akkoyunlu Hükümdarı Uzun Hasan'ın geleceği daha parlak, oysa Bizans İmparatorluğu yok olmak üzeredir. Romanda Jan Komnen'in ömrünün son zamanlarını eğlence içinde geçirdiğinden hastalanıp öldüğü anlatılmaktadır. Bunun üzerine yerine kardeşi David Komnen geçmiş ve ilk iş olarak Prenses Katerina'yı kendisi de Rum asıllı olan Uzun Hasan'ın annesi Sara Hatun'un nezaretinde gelin göndermek olmuştur.

Kurgusal Kahramanlar

Baba Lefteris

Romanın olumlu kahramanlarından Baba Lefteris, 50 yaşlarından beş dil bilen, bölgenin en ünlü hanının sahibidir. Çok temiz ve iyi hizmet veren hanında Kutluhan'ı da ağırlar. Herkes için üst düzey bir hizmet sunan hancı, Şiî Lider Şeyh Cüneyt'in Giresun'da Pontos ordusunu yenmesi üzerine herkes gibi kale içine kaçmamış, misafirperverliğine ve hizmetine güvenmiştir. Ancak Şifler onu bir baltayla öldürmüşler hanımı da talan etmişlerdir.

Aktuğ

Osmanlı'nın uç beyi olan Seyid Vakkas'ın oğlu Aktuğ, romanın aslı kahramanıdır. Genç ve kuvvetli olan Aktuğ'un babası onu fetih hazırlığı için Edirne'ye gitmesiyle vekili olarak Giresun'da bırakmıştır. O da Katerina'yı tanıdıktan sonra onun peşine düşmüş hayatını defalarca tehlikeye atmış, bu uğurda pek çok sıkıntı yaşamıştır. Bu esnada gayrimeşru ilişkiler yaşamış, ancak zaman zaman da babası gibi savaşlarda yararlılıklar göstermiştir. Babasının Giresun'un fethi sırasında şehit edilmesi üzerine Beyliği devralarak aynı zamanda Türk ordusu içinde Otlukbeli Savaşı'nda yer almıştır. Bey olduktan sonra daha önceden esirlikten kurtardığı Çerkes kızı Lili'nin (Leyla) Müslüman olmasıyla onunla evlenmiştir. Yaratılıştaki erdemli olmasına rağmen romanda öyle kalmayı başaramamış defalarca yanlışlara sapmıştır.

Katerina

Trabzon'daki Pontos Kralının güzel kızı Katerina, romanın Aktuğ'la birlikte en ön plandaki kurgusal kahramanıdır. Roman onun Giresun'a gelmesiyle başlar. Babasının siyasi nedenlerle kendisini başka hükümdarlara vermesine karşı çıkararak sarayından kaçmış, sonra yeniden getirilmiştir. Ancak o bu yolculuğunda tanıdığı Aktuğ'a olan sevgisini hiç unutmamış her zaman onu beklemiştir. Aktuğ'un kendisi için Trabzon'daki saraya gelip yakalanmasından sonra onu kurtarmaya çalışsa da başaramamıştır. Romanda Trabzon sarayındaki en masum ve iyi kalpli kişi olarak yer alır. Saraydaki vahşi ve şehvet dolu eğlencelere katılmayan tek kişi olarak tanıtılır. Babası

onu Osmanlılardan korunmak için Uzun Hasan'a vermek ister ancak onun gelin olması babasının ölümünden sonra olur. Nihayet Uzun Hasan'ın dördüncü eşi olarak gelin gider ve çocuklarıyla mutlu olmaya çalışır. Amcası David'in Fatih Sultan Mehmet tarafından Serez'de zorunlu ikamete tabi tutulmasının ardından buradaki amcasını kıskırtmaya çalışmış ve bu durum amcasının idamına neden olmuştur.

Despina

Başrahibe muavini Despina, 45 yaşlarında Giresun Adası'ndaki manastıra kendi isteğiyle gelmiş, herkese kötü davranan acımasız biridir. Ayrıca romanda cinsi sapık olarak tanıtılır: “Körpe ve güzel arkadaşlarını, bilhassa bakireleri avucu içine almak için yanıp tutuşur, onların vücudunda kendi benliğini saran şehvet ateşini söndürmeye çalışırdı. Bu dişi örümceğin ağına takılanlar da yok değildi. Erkeksiz kalan bazı toy rahibeler, gece yarılarında, gizlice onun odasına girerek aşka susayan gönüllerini avutmak isterlerdi!..” (s. 70).

Kalyopi

Yomrahisar Beyi Dimitrios'un genç karısı Kalyopi, yaşlı kocasından bulamadığı ilgiyi önce Aktuğ'dan sonra da başka erkeklerden bulmaya çalışan ahlaksız bir kadındır. Aktuğ'la fındık bahçelerinde görüştükten sonra ondan ilgi bulamamasının üzerine intikam almaya çalışır. Bunun için türlü entrikalarla Aktuğ'a zarar verir. Kocasının ölmesiyle de Pontos sarayına sığınan Kalyopi, krala yeni eğlenceler ve fuhuş partileri düzenleyerek saray yaşantısını daha da renklendirir: “Dimitrios'u dul karısı işte böyle ar ve hayâdan uzak cümbüşlerle, Jan Komnen'i birkaç ay daha oyaladı. Bu arada kendisi de gizli gizli genç erkeklerin kollarına atılıyordu. Günah üstüne günah işledi. Ne Allah'tan korktu ne kuldan utandı. Onun yüzünden Pontos sarayı iğrenç bir fuhuş içine batmıştı. Rezaletler birbirini takip ediyordu.” (s. 226-227).

Lili / Leyla

Romandaki kurgusal kahramanlardan biri de esir kız Lili'dir. Giresun'daki esir pazarında satıldıktan sonra kaderine isyan eden Lili sinir krizi geçirir. Kendisini alan Rum tüccarın elinden kaçmak isterken esircinin koruması onu döver. Tam bu sırada orada geçmekte olan Aktuğ korumayı döverek kızı kurtarır. Lili kendisini kurtaran Aktuğ'a âşık olur ve yıllarca kendisini eş olarak almasını bekler, bu uğurda Müslüman olarak Kuşluhan'da Aktuğ'un ailesiyle yaşar. Nihayet Katerina'dan umudunu kesen Aktuğ yıllar sonra Leyla ile evlenir.

Sonuç

Giresun basın ve kültür dünyasının önemli isimlerinden Şahabeddin Uzunkaya'nın, popüler romanlarının yanında "Seyid Vakkas" adıyla yazdığı tarihi roman, Giresun tarihine ışık tuttuğu gibi şehrin manevi mimarlarını da kurgusal çerçevede söz konusu etmektedir. Romanda yer alan tarihi şahsiyetlerin yanında menkıbevi şahsiyetler ve menkıbelerinin bugün de değişik varyantları anlatılmaktadır. Yazarın bu romanda yer verdiği varyantın halk anlatılarından elde edildiği düşünülmektedir. Şahabeddin Uzunkaya, zaman, mekân, anlatıcı ve olay örgüsüyle şehir tarihinden geleceğe roman türüyle bir not düşme çabası içinde olmuştur. Yazar, İstanbul'un fethinin yanında bölgenin Türklerin eline geçmesiyle birlikte Anadolu'da o dönemde görülen olaylara tarihi veriler ışığında bakar. Romanda yazar anlatıcının olaylara Osmanlı devletinin tarafından yaklaştığı söylenebilir. Romanın olay örgüsünü temelde Trabzon ve yöresinin Pontoslardan alınması içerse de Anadolu'daki karışık durumun da kurgu içinde yer aldığı söylenebilir. Romanın unsurları açısından zengin veriler sunduğunu söylemek zordur. Ancak yazarın sahibi olduğu Gündüz gazetesi ve Giresun'un en önemli yayın organlarından olan Yeşilgiresun gazetesinde tefrika edilmesi, romanın, en azından Giresun'da, ilgi gördüğünü gösterir. Şahabeddin Uzunkaya'nın diğer romanlarıyla birlikte gazeteciliği ve yazarlığının değerlendirilip ortaya konulması, Giresun için olduğu gibi Türk kültürü için de önemli kazanımlar sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

AKTAŞ, Şerif, *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*, Akçağ Kitabevi, Ankara 1991.

BALCI, Sezai, *Giresun Rumları ve Gayrimüslim Bir Belediye Başkanı: Kaptan Yorgi Konstantinidi Paşa*, Libra Yay., İkinci Baskı, İstanbul 2012 .

BALCI, Sezai, "Giresun Belediye Başkanı Kaptan Yorgi Paşa (1829-1904)", *Tarih Boyunca Karadeniz Ticareti ve Canik*, Ed. Osman Köse, Canik Belediyesi Yay., Samsun 2013, s. 1311-1332.

DAŞ, Mustafa (2009), "Trabzon Komnenos Devleti Bir Rum İmparatorluğu muydu?" *Giresun ve Doğu Karadeniz Sosyal Bilimler Sempozyumu 9 – 11 Ekim 2008 Bildiriler*, C: 1, Giresun Belediyesi, Ankara 2009, s. 103-107.

DURMA, Abdulhalim, *Evlialar Şehri Giresun*, Yenigün Matbaacılık, Ankara 2013.

EMECEN, Feridun M., *Doğu Karadenizde İki Kıyı Kasabasının Tarihi: Bulancak-Piraziz*, Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2015.

EMECEN, Feridun M., “Mitler ve Gerçekler Arasında: Giresun’da Seyyid Vakkas Efsanesi ve Giresunlu Seyyid Mehmed Paşa” *Uluslararası Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, S: 5, Aralık 2008, s. 77-92.

FALLMERAYER, Jakob Philipp, *Trabzon İmparatorluğunun Tarihi*, Çev. Ahmet Cevat Eren, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2011.

FATSA, Mehmet, *Geçmişten Günümüze Piraziz*, Giresun Kaymakamlığı Yayınları, İstanbul 2012.

FATSA, Mehmet, *Karadenizde Zaviyeler*, Arı Sanat, İstanbul 2017.

FORSTER, E. M., *Roman Sanatı*, Çev. Ünal Aytür, Adam Yayınları (3. Baskı), İstanbul 2001.

GOLOĞLU, Mahmut, *Anadolu’nun Milli Devleti Pontos*, Kalite Matbaası, Ankara 1973.

GOLOĞLU, Mahmut, *Trabzon Tarihi*, Serander (2. baskı), Trabzon 2013.

KUNDERA, Milan, *Roman Sanatı*, Çev. Aysel Bora, Can Yay., İstanbul 2002.

ÖRENÇ, Ali Fuat, “Geçmişten Günümüze Giresun Adası”, *Giresun ve Doğu Karadeniz Sosyal Bilimler Sempozyumu 9 – 11 Ekim 2008 Bildiriler*, C: 1, Giresun Belediyesi, Ankara 2009, s. 40-54.

ÖZTÜRK, Yücel, “Fatih Zamanında Osmanlı Karadeniz Politikasının Oluşması ve Sonuçları”, *Giresun ve Doğu Karadeniz Sosyal Bilimler Sempozyumu 9 – 11 Ekim 2008 Bildiriler*, C: 1, Giresun Belediyesi, Ankara 2009, s. 138-161

PLİSNİER, Charles, *Roman Üzerine Düşünceler*, Çev. Hilmi Uçan, Hece, Ankara 2003.

SEVER, İlker, “XIV. Yüzyılın Ortalarında Trabzon Komnenos Devleti Ceneviz İlişkileri ve Ceneviz’in Giresun Baskını” *Giresun ve Doğu Karadeniz Sosyal Bilimler Sempozyumu 9 – 11 Ekim 2008 Bildiriler*, C: 1, Giresun Belediyesi, Ankara 2009, s. 108-116.

STEVÍCK, Philip, *Roman Teorisi*, Çev. Sevim Kantarcıoğlu, Akçağ (2. baskı), Ankara 2004.

SÜMER, Faruk, *Safevî Devletinin Kuruluşu ve Gelişmesinde Anadolu Türklerinin Rolü*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1999.

ŞÂKİR ŞEVKET, *Trabzon Tarihi*, Haz. İsmail Hacıfettaoğlu, Kurtuba Kitap, İstanbul 2013.

TELLİOĞLU, İbrahim, *Komnenosların Karadeniz Hâkimiyeti Trabzon Rum Devleti*, Serander, Trabzon 2009.

TURAL, Sadık Kemal, *Doğumunun Yüzellinci Yılında Namık Kemal (Tarihi Roman Geleneği veya Cezmi)*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1993.

UZUNKAYA, Şahabeddin, *Aşk Çılgınlıkları*, Berkalp Kitabevi, Ankara 1944.

UZUNKAYA, Şahabeddin, *Evlenecek Kız Aranıyor*, Arif Bolat Kitabevi, İstanbul 1943.

UZUNKAYA, Şahabeddin, *Namus Pazarı*, Gündüz Matbaası, Giresun 1953.

UZUNKAYA, Şahabeddin *Seyid Vakkas*, Gündüz Matbaası, Giresun. (tarihsiz),

UZUNKAYA, Şahabeddin, “Fikir Kırıntıları”, *Aksu*, (Şubat 1942), C: 3, S: 31 s. 27.

UZUNKAYA, Şahabeddin, “Sokak”, *Aksu*, (1 Şubat 1940), C: 2, S: 17, s. 20-21.

UZUNKAYA, Şahabeddin, “Bir Temmuz”, *Aksu*, (1 Temmuz 1946), C: 4, S: 40, s. 1.